



הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולמן בן הרב ישראל זצ"ל

לשכות בית המוקד והעזרה

(ט"ו ב') **תנן** התם (תמיד גג):¹ אמר להם הממונה (לכהנים שזכו בעבודת התמיד): צאו והביאו טלה מלשכת בית הטלאים (שם היו בכל עת לפחות שישה טלאים מבוקרים ממום). והלא² לשכת הטלאים היתה במקצוע צפונית מערבית.

(המשך **משנה**): וארבע לשכות היו שם (בבית המוקד): אחת לשכת הטלאים, ואחת לשכת החותמות,³ ואחת לשכת בית המוקד,⁴ ואחת לשכה שעושין בה לחם הפנים.

ורמינהו (מדות א,ו): ארבע לשכות היו לבית המוקד, כקטוניות (חדרים קטנים) הפתוחות לטרקלין. שתיים בקודש, ושתיים בחול. וראשי פספסין מבדילין בין קודש לחול.

ומה היו משמשות?

מערבית דרומית - היא היתה לשכת טלאי קרבן (ולא צפונית מערבית כמו ששינונו בתמיד).

(ט"ז א') דרומית מזרחית - היא לשכה שהיו עושין בה לחם הפנים.

מזרחית צפונית - בה גנזו בית חשמונאי אבני מזבח ששקצום מלכי יון.⁵

צפונית מערבית - בה יורדין לבית הטבילה.

אמר רב הונא: מאן תנא מדות? רבי אליעזר בן יעקב היא (שסתם משנה במדות כשיטתו).

דתנן (מדות ב,ה): עזרת נשים היתה אורך (מן המזרח למערב) מאה ושלשים וחמש, על רוחב (מן הצפון לדרום) מאה ושלשים וחמש. וארבע לשכות היו בד' מקצועותיה. ומה היו משמשות?

דרומית מזרחית - היא היתה לשכת הנזירים, ששם נזירים מבשלים את שלמיהן ומגלחין שערן ומשלחין תחת הדוד.

מזרחית צפונית - היא היתה לשכת דיר העצים ששם כהנים בעלי מומין עומדין ומתליעין בעצים (בודקים עצים

¹ במסכת תמיד. ולא שייך למיקבעיה בגמרא דיומא אלא משום דמיירי לעיל בשינוי כהאי גוונא: מאן תנא סדר יומא, רבי שמעון איש המצפה היא, לא שמעינן ליה דאמר הכי אלא משום דשמעינן ליה דפליג אסדר תמיד, מוקמי לסתמיה דפליגי אתמיד אליביה, ואין שיטה כזאת מצויה בגמרא, קבעה נמי להך גביה, דמתוקמא נמי בהך שיטתא. רש"י.

² כמו, והרי היא במקום פלוני. רש"י.

³ שמניחין שם חותמות של לוקח סלתות ונסכים מן ההקדש בדמים. רש"י.

⁴ כתב ריטב"א (ד"ה היתה) בשם **רבינו חננאל**, דבלשכת בית המוקד הקטנה היו עושין מדורה לצורך קיום האש שבמערכה, מעצי המערכה, שאם יכבו גחלים שבמערכה, יוסיפו עליהם מגחלים שבמדורה זו לאכול האברים שבמזבח. ובשם **הערוך** פירש, כי משם היו מדליקים האש במזבח החיצון. וכן כתבו תוספות (ד"ה ואחת) בשם רבינו חננאל (ומשום שמצוה להביא מן ההדיוט). וכתב ריטב"א שנכון הוא, דאילו לקיום האש, מערכות אחרות היו שם (ראה להלן מ"ה א'). **ורש"י** פירש לפי שהכהנים הולכים יחפים, דבעינן שלא יהא דבר חוצץ בינו לרצפה, כדאיתא בפ"ב דזבחים (כ"ד א').

⁵ שהקטירו עליה לעבודת כוכבים במקדש. רש"י.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(מתולעים). שכל עץ שיש בו תולעת, פסול לגבי מזבח.

צפונית מערבית - היא היתה לשכת המצורעין (ולא לשכת הטלאים).

מערבית דרומית - אמר רבי אליעזר בן יעקב: שכחתי מה היתה משמשת (מכלל דרישא, רבי אליעזר בן יעקב קאמר לה). אבא שאול אומר: בה היו נותנין יין ושמן (לנסכים ומנחות), והיא היתה נקראת לשכת בית שמנא.

ולהלן (י"ז א') אמרינן:

רב אדא בריה דרב יצחק אמר: האי לשכה (לשכת הטלאים) אקצווי מקציא. ודאתי מצפון, מתחזיא ליה בדרום, ודאתי מדרום, מתחזיא ליה בצפון. ומסתברא דבמערבית דרומית הואי.

שיטות הראשונים

שתיים בקודש ושתיים בחול: כתב ריטב"א, שהלישכה הגדולה הקרויה לשכת בית המוקד, הייתה חציה בעזרה וחציה בחול. והיו בלשכה זו ד' לשכות קטנות. **ורבינו שמשון** כתב שבית המוקד היה כולו בחיל, שכן זקני בית אב ישנים שם. אלא הלשכות שלו חציין בחול וחציין בקודש.⁶

מיקום לשכת הטלאים: רב אדא תירץ, דהאי לשכה אקצווי מקציא. רש"י פירש, בשתי המקצועות נראית. שארוכה היא ועומדת במערב, ומארכת לצד הצפון ודרום, עד קרוב למקצועות שמכאן ומכאן. **והרמב"ם** כתב, מסתברא דבמערבית דרומית הוא קיימא. וענין דבר זה, שהיה מקומה בבית המוקד עצמו מערבית דרומית, כמו שהזכיר במסכת מדות, וכאשר תראה מקומה ביחס לעזרה, תהיה בעזרה צפונית מערבית, כמו שהזכיר בתמיד, כאשר דברו על לשכה זו כשהוא בעזרה. ופסק הרמב"ם כן להלכה.⁷

⁶ **והגר"א** בפירושו לתמיד (פ"א, מ"ג) כתב (על מש"כ במשנה, והרי לשכת הטלאים הייתה במקצוע צפונית מערבית): אע"ג דאמרינן ביומא דעיקר היתה בדרומית מערבית, נ"ל דפתיחתה לבית המוקד הייתה בצד צפונית, דבית המוקד הייתה חציה בחול וחציה בקודש, כדאיתא בפ"א דיומא. א"כ צד צפונית היתה בחול. וע"כ לשכת הטלאים היתה בחול, שלא ירביצו גללים בעזרה. מקורות: ריטב"א (ט"ו ב', ד"ה היתה במקצוע). רבינו שמשון (מדות א,ה).

⁷ מקורות: רש"י (י"ז א', ד"ה רב אדא). רמב"ם (פיה"מ מדות א,ה; הל' בית הבחירה ה,י).



הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

גובה פתחי הר הבית וכתליו

(ט"ז א') הכי נמי מסתברא דרבי אליעזר בן יעקב היא,

דתנן (מדות ב,ד): כל הכתלים שהיו שם היו גבוהין, חוץ מכותל מזרחי.⁸ שהכהן השורף את הפרה עומד בהר המשחה (הר הזיתים, ופניו למערב), ומכוון ורואה כנגד פתחו של היכל בשעת הזאת הדם.⁹

ותנן (מדות ב,ג): כל הפתחים שהיו שם גובהן עשרים אמה ורוחבן עשר אמות.

ותנן: לפנים ממנו (מכותל מזרחי) סורג.¹⁰

ותנן: לפנים ממנו (מאותו סורג) החיל, עשר אמות (מקום פנוי). ושתיים עשרה מעלות היו שם (באותן עשר אמות שההר מגביה מן הסורג עד שער עזרת נשים), רום מעלה חצי אמה, ושילחה (משך רוחבה) חצי אמה (הרי שעלה קרקע עזרת נשים שש אמות). חמש עשרה מעלות עולות מתוכה, היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים, רום מעלה חצי אמה, ושילחה חצי אמה (נמצא שעזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים שבע אמות וחצי. הרי שעלה ההר י"ג אמה וחצי).

ותנן (מדות ג,ו, ג,ה) לגבי עזרת כהנים: בין האולם (שממנו נכנסים להיכל) ולמזבח (החיצון שעמד בעזרת כהנים) עשרים ושתיים אמה, ושתיים עשרה מעלות היו שם (מהעזרה לאולם), רום מעלה חצי אמה, ושילחה (רוחבה) חצי אמה.¹¹

ותנן (מדות ב,ו), רבי אליעזר בן יעקב אומר: (עוד) מעלה היתה שם (בעזרת ישראל), וגבוהה אמה, ודוכן נתון עליה (ללויים לשיר), ובו שלש מעלות של חצי אמה (שעולין בהן להיכל).

אי אמרת בשלמא רבי אליעזר בן יעקב היא,¹² היינו דאיכסי ליה פיתחא. אלא אי אמרת רבנן (הרי לא עלו המעלות אלא תשע עשרה אמה וחצי), הא איכא פלגא דאמתא דמתחזי ליה פיתחא בגוויה. אלא לאו שמע מינה: רבי אליעזר בן יעקב היא.

שיטות הראשונים

מפלסי הר הבית: פסק הרמב"ם כרבי אליעזר בן יעקב, וכתב,

א. המקדש כלו לא היה במישור, אלא במעלה ההר. כשצאדם נכנס משער מזרחי להר הבית, מהלך עד סוף החיל בְּשֹׁה,

⁸ הוא התחתון לרגלי הר הבית, שבו נכנסין לחיל שלפני עזרת נשים, ומן החיל נכנסין לעזרת נשים, ומעזרת נשים לעזרה הגדולה. רש"י.

⁹ ומתכוין ורואה - מעל גובה ראש הכותל דרך השערים, שלפנים הימנו פתחו של היכל, כשהוא מזה בדם, כדכתיב (במדבר יט) "וְהָיָה אֵל נֶכַח פְּנֵי אֱהֹל מוֹעֵד" וגו'. ואם היתה הכותל גבוה, אף על פי שהשערים מכוונים זה כנגד זה, לא היה יכול לראות את פתח ההיכל דרך פתחים. לפי שההר הולך ומגביה ועולה, עד שקרקע פתח ההיכל גבוה עשרים אמות יותר מקרקעי רגלי הר הבית. ונמצאת איסקופת ההיכל גבוהה ממשקוף פתח הר הבית, ולא יוכל לראות חלל פתח היכל דרך אותו פתח. רש"י.

¹⁰ והיא מחיצה העשויה נקבים נקבים כסירוגי מיטה של חבלים, ועושין אותה בדפי עץ ארוכים וקצרים.

¹¹ הרי שגבה קרקע היכל מקרקע הר הבית התחתון, תשע עשרה אמה וחצי. עדיין נשאר מן הפתח התחתון חצי אמה עליונה לראות דרך שם חצי אמה התחתונה של חלל פתח ההיכל. רש"י.

¹² דאית ליה מעלה יתירה, וגבה קרקע ההיכל מקרקע התחתון (של הר הבית) עשרים אמה וחצי. רש"י. ור' להלן מח' ראשונים בדבר.

נתיבי הלכה - הדף היומי

השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

ועולה מן החיל לעזרת הנשים בשתים עשרה מעלות, רום כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה.
ב. ומהלך כל עזרת נשים בשונה, ועולה ממנה לעזרת ישראל, שהיא תחלת העזרה, בחמש עשרה מעלות, רום כל מעלה
חצי אמה ושלחה חצי אמה.
ג. ומהלך כל עזרת ישראל בשונה, ועולה ממנה לעזרת כהנים במעלה גבוהה אמה, ועליה דוכן, יש בו שלש מעלות, רום
כל מעלה חצי אמה ושלחה חצי אמה. נמצאת עזרת כהנים גבוהה על של ישראל שתי אמות ומחצה.⁴³
ד. ומהלך כל עזרת כהנים והמזבח ובין האולם ולמזבח בשונה, ועולה משם לאולם בשתים עשרה מעלות, רום כל מעלה
חצי אמה ושלחה אמה. והאולם וההיכל כלו בשונה.
ה. נמצא גבה קרקע ההיכל על קרקע שער המזרח שלהר הבית עשרים אמות, וגבה שער הר הבית עשרים אמה.
לפיכך העומד כנגד שער המזרח אינו רואה פתח ההיכל; ומפני זה עשו כותל שעל גבי שער זה נמוך, כדי שיהא העומד
בהר המשחה רואה פתח ההיכל בשעה שמזה מדם הפרה נכח ההיכל.
הפרש הגובה בין עזרת כהנים לעזרת ישראל: דעת רבינו חננאל, רמב"ם, ותוספות ישנים, דעזרת כהנים גבוה משל ישראל
שתי אמות ומחצה.⁴⁴ ודעת רש"י, דלרבי אליעזר בן יעקב, עזרת כהנים גבוהה אמה אחת בלבד מעזרת ישראל.⁴⁵

⁴³ ראה להלן מחלוקת ראשונים בדבר.

⁴⁴ דבמסכת מדות מוכיח בהדיא ששלוש המעלות של דוכן היו בכל אורך עזרת כהנים, דקתנני: נמצא עזרת כהנים גבוה משל ישראל
שתי אמות ומחצה. תוספות ישנים. נמצא לדברי ראשונים אלו, קרקע עזרת כהנים גבוהה מקרקע הר הבית, בעשרים ושתיים אמה.

⁴⁵ וכתב בתוספות ר"ד: ואע"פ שפשט המשנה דמדות מוכיח כדבריהם, דתנן נמצאות עזרת כהנים גבוהה מעזרת ישראל ב' אמות
ומחצה, אפילו הכי כדברי המורה (=רש"י) נראה לי. שאילו היתה עזרת כהנים גבוהה מעזרת ישראל ב' אמות ומחצה, מה אנו צריכין
לבנין הדוכן? אלא ודאי קרקע עזרת כהנים לא היה גבוהה מקרקע עזרת ישראל אלא מעלה של אמה, והדוכן היה בנוי על אותה
המעלה של גובה אמה וחצי על פני כל אורך העזרה של קל"ה אמה. וכפי מה שהיו עולים בדוכן מעזרת ישראל ג' מעלות של חצי
אמה לבר מאמת המעלה, כך היו יורדין מן הדוכן לעזרת כהנים אותן ג' מעלות. וקרקע העזרה לא היה גבוהה אלא אמה אחת
מעזרת ישראל. מקורות: רמב"ם (הל' בית הבחירה ו,ג). תוספות ישנים ותוספות ר"ד (ט"ז א', ד"ה אי אמרת בשלמא).